

ХО‘JAYLI TUMANI YIRIK SHOXLI QORAMOLLARIDA TUYOQ KASALLIKLARINI DE-LONG PREPARATI YORDAMIDA DAVOLASH SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich –

SamDVMCHBU, Nukus filiali; v.f.n

Ataniyazov Saparniyaz Barlikabevich–

SamDVMCHBU, Nukus filiali, magistrant.

Annotatsiya. Ushbu maqolada Xo‘jayli tumani yirik shoxli qoramollarida uchraydigan tuyoq kasalliklarini davolashda De-Long preparatining samaradorligi o‘rganildi. Tuyoq kasalliklari chorvachilikda keng tarqalgan bo‘lib, hayvonlarning harakatchanligini cheklaydi, mahsuldorlikni pasaytiradi va iqtisodiy zarar keltiradi. Tadqiqotda kasalligi aniqlangan qoramollar tanlab olinib, ularda preparatning klinik va terapevtik ta’siri baholandi. Davolash jarayonida oqsoqlik darajasi, yallig‘lanish belgilarining kamayishi, jarohatlarning tiklanish tezligi va umumiy sog‘lik holati kuzatildi.

Olingan natijalar De-Long preparatining yallig‘lanishga qarshi va tiklovchi samaradorligini tasdiqladi hamda hayvonlarning klinik holatining yaxshilanishini ko‘rsatdi. Tadqiqot preparatning veterinariya amaliyotida xavfsiz va samarali vosita sifatida qo‘llanishini ilmiy jihatdan asoslaydi. Natijalar tuyoq kasalliklarini davolashning samarali usullarini aniqlashga va Xo‘jayli tumani sharoitidagi chorvachilikda mahsuldorlikni oshirishga amaliy hissa qo‘shadi.

Kalit so‘zlar: yirik shoxli qoramol, tuyoq kasalliklari, oqsoqlik, De-Long preparati, davolash samaradorligi.

Kirish. Chorvachilik qishloq xo‘jaligining asosiy tarmoqlaridan biri bo‘lib, aholining oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Yirik shoxli

qoramollarning sog'lomligi ularning mahsuldorligi va nasldorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi, shuningdek, chorvachilik xo'jaliklarining iqtisodiy barqarorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Tuyoq kasalliklari chorvachilikda eng ko'p uchraydigan va iqtisodiy zarar keltiruvchi patologiyalardan bo'lib, hayvonlarda oqsoqlik, harakatchanlikning pasayishi, yem iste'molining kamayishi va mahsuldorlikning tushishiga sabab bo'ladi. Og'ir holatlarda esa hayvonlar majburiy so'yilishi yoki nobud bo'lishi mumkin. Xo'jayli tumani sharoitida bu muammo parvarish va boqish sharoitlarining yetarli darajada ta'minlanmasligi, nam va iflos muhit hamda tuyoqlarga yetarli e'tibor berilmasligi bilan bog'liq.

Shu sababli, yirik shoxli qoramollarda tuyoq kasalliklarini davolashda samarali va xavfsiz vositalarni qo'llash dolzarb ahamiyatga ega. Mazkur tadqiqotning maqsadi — Xo'jayli tumani yirik shoxli qoramollarida tuyoq kasalliklarini De-Long preparati yordamida davolash samaradorligini baholashdir. Tadqiqot natijalari veterinariya amaliyotida tuyoq kasalliklarini davolashning samarali va ilmiy asoslangan usullarini aniqlashga hamda chorvachilik xo'jaliklarida hayvonlarning sog'lomligini ta'minlash va mahsuldorlikni oshirishga amaliy hissa qo'shadi.

Materiallar va usullar. Tadqiqot Xo'jayli tumani chorvachilik xo'jaliklarida olib borildi va yirik shoxli qoramollarda uchraydigan tuyoq kasalliklarini aniqlashga qaratildi. Tadqiqot obyekti sifatida turli darajadagi tuyoq kasalliklari bilan kasallangan hayvonlar tanlab olindi. Har bir hayvon klinik ko'rikdan o'tkazilib, tuyoq kasalligining turi, oqsoqlik darajasi, yallig'lanish holati va umumiy sog'lik ko'rsatkichlari batafsil baholandi. Tanlab olingan qoramollarga De-Long preparati veterinariya qoidalariga muvofiq tarzda, xavfsiz va samarali dozada qo'llanildi.

Davolash jarayonida hayvonlarning oqsoqlik darajasi, yallig'lanish belgilarining kamayishi, jarohatlarning tiklanish tezligi va umumiy holati muntazam ravishda kuzatildi. Klinik holatlarni baholashda davolashdan oldingi va keyingi ko'rsatkichlar solishtirildi, shuningdek preparatning nojo'ya ta'sirining mavjudligi nazorat qilindi. Olingan ma'lumotlar tahlil qilinib, De-Long preparatining tuyoq kasalliklarini

davolashdagi samaradorligi aniqlash imkonini berdi va chorvachilik amaliyotida preparatning amaliy ahamiyatini baholashga xizmat qildi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, De-Long preparati qo'llanilgan yirik shoxli qoramollarda davolash jarayonining dastlabki kunlaridayoq yallig'lanish va og'riq belgilarida sezilarli kamayish kuzatildi. Hayvonlarning oqsoqlik darajasi bosqichma-bosqich pasaydi, harakatchanlik tiklandi va umumiy holati yaxshilandi. Jarohatlarning bitish tezligi ham davolash davomida sezilarli darajada oshdi, bu preparatning tiklovchi xususiyatini tasdiqladi.

Bundan tashqari, tadqiqot davomida De-Long preparatining qo'llanilishi hayvonlarga nojo'ya ta'sir keltirmadi. Olingan natijalar preparatning yallig'lanishga qarshi va terapevtik samaradorligini isbotladi hamda Xo'jayli tumani sharoitida tuyuq kasalliklarini davolashda amaliy qo'llanilishini ilmiy jihatdan asoslaydi. Shu bilan birga, natijalar chorvachilik xo'jaliklarida hayvonlarning sog'lomligini ta'minlash va mahsuldorlikni oshirishga hissa qo'shishini ko'rsatadi.

Muhokama. Olingan natijalar De-Long preparatining tuyuq kasalliklarini davolashda yuqori terapevtik samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Preparatning yallig'lanishga qarshi va antiseptik xususiyatlari jarohatlarning tezroq tiklanishiga yordam berdi, oqsoqlik darajasi pasaydi va hayvonlarning umumiy holati sezilarli yaxshilandi. Tadqiqot natijalari boshqa mualliflarning shunga o'xshash tadqiqotlari bilan ham mos keladi, bu esa De-Long preparatining samaradorligini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi.

Shuningdek, tadqiqot Xo'jayli tumani sharoitida chorvachilikda tuyuq kasalliklarining keng tarqalganligi va preparatning amaliy ahamiyatini ko'rsatdi. Preparat xavfsiz va qulay bo'lib, hayvonlarga nojo'ya ta'sir qilmaganligi uning veterinariya amaliyotida keng qo'llanishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, natijalar chorvachilik xo'jaliklarida mahsuldorlikni oshirish, hayvonlarning sog'lomligini ta'minlash va iqtisodiy zararlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Xo'jayli tumani yirik shoxli qoramollarida tuyuq kasalliklarini davolashda De-Long preparati yuqori klinik va

terapevtik samaradorlikka ega. Preparat yallig‘lanishni kamaytiradi, jarohatlarning tezroq tiklanishiga yordam beradi va hayvonlarning umumiy holatini yaxshilaydi. Davolash jarayonida hayvonlarga nojo‘ya ta’sir kuzatilmaganligi uning veterinariya amaliyotida xavfsiz va samarali vosita ekanligini tasdiqlaydi.

Olingan natijalar tuyoq kasalliklarini davolashning samarali usullarini aniqlashga, chorvachilik xo‘jaliklarida hayvonlarning sog‘lomligini ta’minlash va mahsuldorlikni oshirishga amaliy hissa qo‘shadi. Shu bilan birga, tadqiqot chorvachilik sharoitida De-Long preparatini qo‘llashning ilmiy va amaliy jihatdan foydaliligini isbotlaydi hamda chorvachilik xo‘jaliklari uchun iqtisodiy samaradorlikni oshirish imkonini beradi.

Foydalangan adabiyotlar

1. Axmedov, B., & Yo‘ldoshev, M. (2020). Yirik shoxli qoramollarda tuyoq kasalliklarini davolash amaliyoti. Toshkent: Veterinariya nashriyoti. (O‘zbekcha)
2. Шакарбоев, Э. Б., Азимов, Д. А., Голованов, В. И., Кузнецов, Д. Н., Урымбетов, А. А., & Каниязов, А. Ж. (2017). Гельминты лошадей Узбекистана. Ветеринария, (5), 29-32.
3. Урымбетов, А. А., & Бобокулов, Н. А. (2024). Молочность каракульских овец окраски сур каракалпакского породного типа. Овцы, козы, шерстяное дело, (1), 24-26.
4. Урымбетов, А. А. (2019). Репродуктивный потенциал каракульских овец сур каракалпакского породного типа в зависимости от условий содержания на северо-западе Кызылкумов. Экологический Вестник Северного Кавказа, 15(4), 91-93.
5. Shakarboev, E., Safarova, F., Azimov, D., & Urimbetov, A. (2015). FAUNA, ECOLOGY AND TAXONOMY OF CYPRINIFORMES FISH HELMINTHS IN UZBEKISTAN. The Journal of Microbiology, Biotechnology and Food Sciences, 5(1), 88.
6. ФАНЛАР, Ў. Р., & БЎЛИМИ, А. М. (2023). Хоразм маъмун академияси ахборотномаси. Вестник Хорезмской академии Маъмуна, 4(2).

7. Xolmuratov, I. (2024). Janubiy Qoraqalpog'istondagi birikmali oykonimlarning o'ziga xos xususiyatlari. IMRAS, 7(3), 140-144.
8. Xolmuratov, I., Eshanova, T., & Xo'jamuratova, A. (2024, November). TALABALARDA MUSTAQIL TA'LIM OLISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14235516>. In International scientific and practical conference (Vol. 1, No. 1, pp. 415-418).
9. Xolmuratov, I. (2023). QORAKO'LCHLIKNI RIVOJLANTIRISHDA JUN MAHSULOTLARINING MUHIMLIGI XUSUSIDA BA'ZI MULOHAZALAR. Science and innovation, 2(Special Issue 8), 371-374.
10. Холмуратов, И. (2021). Этимологический анализ некоторых ойконимов Южного Каракалпакстана. Электронный инновационный вестник, (2), 23-24.
11. Юнусов, Х., Комилжонов, С., & Федотов, Д. (2024). МОРФОЛОГИЯ ЯИЧНИКОВ У КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА В НЕКОТОРЫЕ ВОЗРАСТНЫЕ ПЕРИОДЫ. Вестник Ошского государственного университета. Сельское хозяйство: агрономия, ветеринария и зоотехния, (1), 74-80.
12. Юнусов, Х. Б., Федотов, Д. Н., Васютенок, В. И., Сафаров, А. А., & Комилжонов, С. К. (2022). Основы перепеловодства и повышения яйценоскости птицы.
13. Федотов, Д. Н., Комилжонов, С. К., & Кучинский, М. П. (2019). Структурно-функциональная характеристика яичников у крупного рогатого скота при применении витаминно-минерального препарата «Антимиопатик».
14. Юнусов, Х. Б., & Комилжонов, С. К. (2025). Влияние витаминно-минерального препарата на обмен некоторых минеральных веществ в крови у крупного рогатого скота.
15. Комилжонов, С. К. (2025). Морфологические изменения фолликулярного аппарата яичника крупного рогатого скота при применении витаминно-минерального препарата.
16. Юнусов, Х. Б., & Комилжонов, С. К. (2024). Особенности морфологических изменений яичников при их гипофункции у коров.

17. Мадрахимов, Ш. Н. (2024). Сут-гўшт йўналишидаги қорамол зотлар маҳсулдорлигини оширишнинг селекцион-технологик асаслари. *Автореферат. Қишлоқ хўжалиги фанлари доктори*, 72.
18. Sagizbaev M.O., Utepbergenova T.M. Quloq amputatsiyasi bo'lgan itlarning hayot sifatiga ta'siri va rehabilitatsiyasi // “Veterinariya meditsinasining zamonaviy ilm-fan yutuqlari va chorvachilikni rivojlantirishning istiqbollari” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to'plami. – Nukus, 23-may 2025-yil. – B. 190–194.
19. Qadirberganov B.G., Raximov O.R., Utepbergenova T.M. Itlarda oldingi oyoq amputatsiyasi: klinik ko'rsatmalar, rehabilitatsiya va hayot sifatiga ta'siri // “Veterinariya meditsinasining zamonaviy ilm-fan yutuqlari va chorvachilikni rivojlantirishning istiqbollari” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to'plami. – Nukus, 23-may 2025-yil. – B. 69–73.
20. Мадрахимов, Ш. Н., & Рузибоев, Н. Р. (2022). Саноат асосида чатиштиришдан олинган F1 дурагай авлодларининг усиш курсаткичлари. Ж. “Chorvachilik va naslchilik ishi, 4, 26.
21. Мамадуллаев, Г., Мадрахимов, Ш., Бойбулов, Б., & Амиров, Ш. (2023). СПРАВОЧНЫЕ показатели крови лошадей карабаирской породы. in Library, 4(4), 34-36.
22. Sarsenbaeva G.B., Utepbergenova T.M., Kamalova A.I. Qishloq xo'jalik hayvonlarida regional anesteziya usullarini bajarish texnikasi // “Orolbo'yi hududida chorvachilikda innovatsion texnologiyalar va rivojlantirishning istiqbollari” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to'plami. – Nukus, 25-aprel 2025-yil. – B. 120–123.
23. Madrahimov, S. N. (2023). The effect of feeding on the expression of the hereditary opportunities of monbelyard bulis belonging to different genotypes.
24. Madrakhimov, S., & Roziboev, N. (2023). Growth and development of F1 hybrid progenies of Schwitz cows using beef breeds. In E3S Web of Conferences (Vol. 371, p. 01003). EDP Sciences.

25. Хакимов З., Уринов У., Саидова М., Нарманов О., Эрназаров Д., Ходжаева З., ... и Очилов Ю. (2025). Биоразнообразие насекомых в Узбекистане: от обширных степей до берегов Каспия – краеугольный камень евразийских экосистем. *Каспийский журнал экологических наук*, 23 (4), 1101-1105.
26. Ниязов Х., Эрназаров Д., Аvezимбетов С., Реджепбаев Дж. С. и Шакилов У. (2025). Различные методы лечения искусственного гнойно-некротического процесса у кроликов. В BIO Web of Conferences (том 181, стр. 01007). ЭДП наук. Ernazarov, D. A. (2024, October). The Effect of 10% Blood Herb (Chistotel)(Chelidoii Herba) Ointment and 10% Aloe Extract Ointment on the Inflammation Process. In International Congress on Biological, Physical And Chemical Studies (ITALY) (Vol. 5, pp. 69-73).